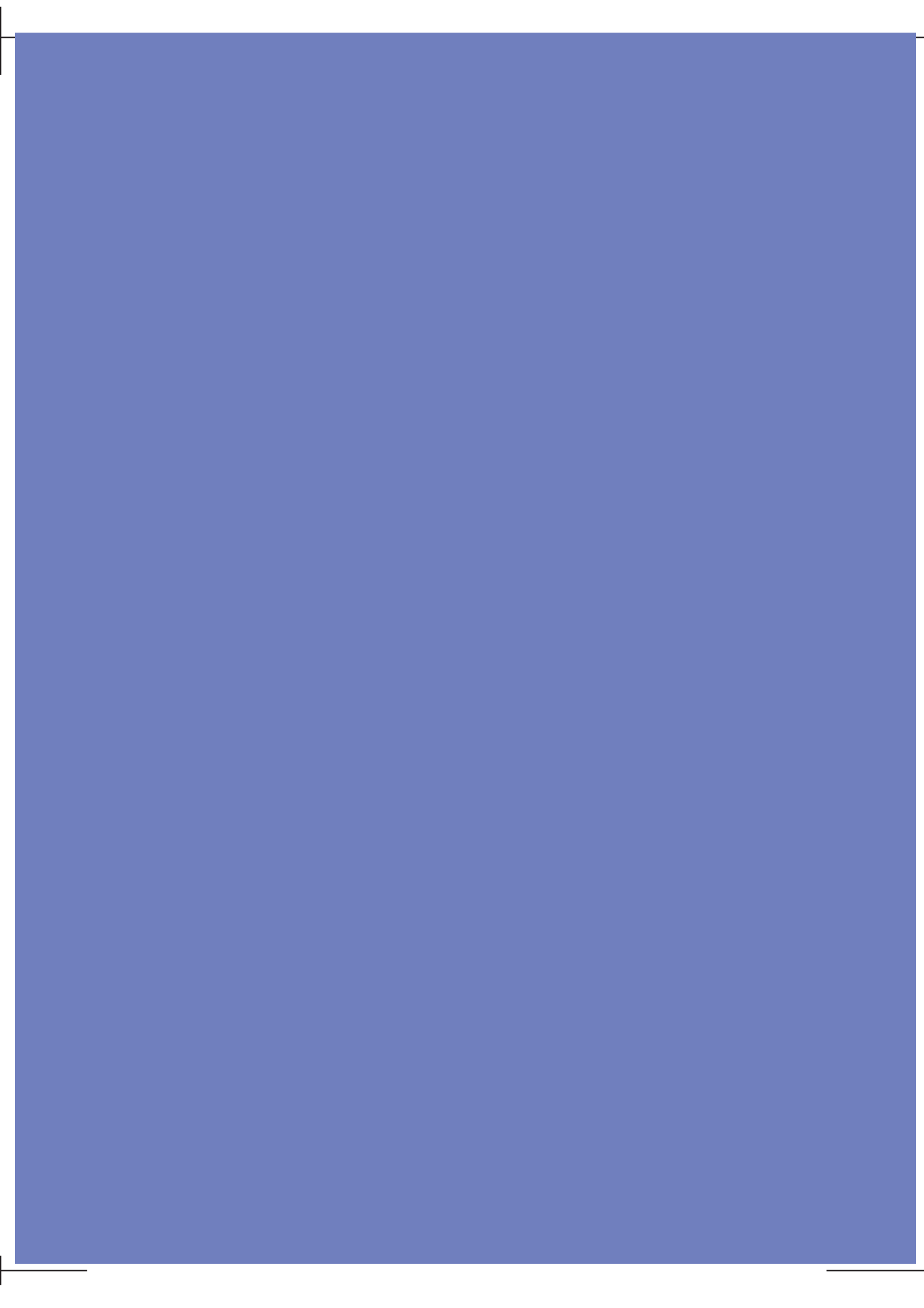

ঘাই ক্ষেত্র - দ্বিতীয়
Key Domain ||

শিক্ষণ-শিকন আৰু মান নিৰূপণ

ঘাই ক্ষেত্ৰ - দ্বিতীয় Key Domain

শিক্ষণ-শিকন আৰু মানদণ্ড নিৰূপণ

ঘাই ক্ষেত্ৰৰ বিষয়ে এষাৰ

শিক্ষণ-শিকন হৈছে সাফল্য প্ৰদৰ্শনৰ প্ৰধান ক্ষেত্ৰ আৰু ই হৈছে শিক্ষাৰ্থীৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ সাফল্য প্ৰাপ্তিৰ নিৰ্ধাৰক। কৌশলপূৰ্ণ প্ৰস্তুতি আৰু উৎকৃষ্ট শিকন পৰিবেশৰ সৃষ্টিৰ পৰাহে এটা ফলপ্ৰসূ শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়া সম্ভৱ। ইয়ে এক সঠিক শিকন অভিজ্ঞতাৰ পৰিকল্পনাৰ আভাস দিয়ে আৰু বিভিন্ন ধৰণৰ শিক্ষণ-শিকন কৌশল অনুসৰণ কৰি শিকন কাৰ্য আগুৱাই নিয়ে। শিক্ষক এজনে শিক্ষাৰ্থীসকলৰ বিশেষ প্ৰেক্ষাপট/পটভূমি আৰু তেওঁলোকৰ শিকনৰ প্ৰয়োজনবোৰ বুজি পোৱাটোৱেই এই সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ সফলতাৰ মূল ছাবিকাঠি। মান নিৰূপণ হৈছে শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়াৰ এটা এৰাব নোৱাৰা দিশ আৰু সেয়েহে ই হৈছে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ আয়ত্তৰ পৰিধি নিৰ্ধাৰণৰ মূল সূচক। এইটোৱে শ্ৰেণীকোঠাত শিক্ষকসকলৰ অনুশীলন দক্ষতাৰ বলিষ্ঠ ভেটি গঢ়ি তোলে আৰু তেওঁৰ পাৰদৰ্শিতাৰ বা শিকন-দক্ষতাৰ সম্যক ধাৰণা দিয়ে। লগতে ই শিক্ষক এজনৰ নিজৰ বিষয় জ্ঞান, শিক্ষা কৌশল, শিক্ষকৰ শিক্ষণ-শিকন আৰু মান নিৰূপণৰ দৃষ্টি ভংগী সম্পৰ্কে আভাস দিয়ে।

প্রতিফলক সংকেত (Reflective Prompts)

- প্রশ্ন ১ : ছাত্র-ছাত্রীৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক, অর্থনৈতিক পটভূমি আৰু তেওঁলোকৰ শিকন প্ৰয়োজনীয়তা সমূহৰ শিক্ষকজনে কিমান দূৰ বুজি পায় ?
- প্রশ্ন ২ : দৰকাৰী বিষয়-জ্ঞান আৰু শিক্ষা বিজ্ঞানৰ কৌশল সম্পৰ্কে শিক্ষকজনৰ কিমান গভীৰ জ্ঞান আছে ?
- প্রশ্ন ৩ : শিক্ষার্থী কেন্দ্ৰিক শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়া ফলপ্ৰসূ কৰিবলৈ শিক্ষকে কিমান প্ৰচেষ্টা কৰে ?
- প্রশ্ন ৪ : শিক্ষকসকলে কিমান ফলপ্ৰসূ হোৱাকৈ পাঠ পৰিকল্পনা কৰে আৰু সেই পৰিকল্পনা শ্ৰেণী কোঠাত কেনে ধৰণে প্ৰয়োগ কৰে ?
- প্রশ্ন ৫ : শিক্ষার্থীসকলৰ শিকন প্ৰয়োজনীয়তা আৰু প্ৰেক্ষাপটৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি শিক্ষকসকলে কিমান ফলপ্ৰসূ হোৱাকৈ শিক্ষণ-শিকন কৌশল, আহিলা-পাতি ব্যৱহাৰ কৰে ?
- প্রশ্ন ৬ : শিক্ষকসকলে নিজৰ শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়া প্ৰতিফলিত হোৱাকৈ মান নিৰূপণ প্ৰক্ৰিয়া কিমান দূৰ ব্যৱহাৰ কৰে ?

বাস্তৱিক তথ্য

(Factual Information)

১. শিক্ষকসকলে ছাত্র-ছাত্রীৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক আৰু ঘৰুৱা পটভূমিৰ বিষয়ে কিদৰে তথ্য সংগ্ৰহ কৰে ?

- (ক) বিদ্যালয়ৰ অভিলেখ (খ) অভিভাৱকৰ সৈতে ভাব বিনিময়
- (গ) ছাত্র-ছাত্রীসকলক সুধি
- (ঘ) আন তথ্য (উল্লেখ কৰিব) _____

২. শিক্ষকসকলৰ বিভিন্ন ধৰণৰ শিক্ষণ-শিকনৰ সমল লাভৰ সুবিধা

- (ক) সমলৰ বিষয়ে অজ্ঞাত
- (খ) সমলসমূহৰ বিষয়ে জ্ঞাত কিন্তু সমল লাভৰ সুবিধা নাই
- (গ) সমলৰ সুবিধা তেওঁলোকৰ আছে আৰু তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰে
- (ঘ) সমল লাভৰ প্ৰতি উদাসীনতা _____

৩. কিহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি শিক্ষকে ছাত্র-ছাত্রীৰ শিকনৰ প্ৰতি মনোভাৱ, অভিৰোচন আৰু ৰূপ নিৰূপণ কৰে ?

- (ক) বিদ্যায়তনিক আৰু সহঃবিদ্যায়তনিক দিশত তেওঁলোকৰ আহৰণ
- (খ) শ্ৰেণীকোঠাত ছাত্র-ছাত্রীৰ সৈতে ভাব বিনিময়ৰ প্ৰমাণ
- (গ) অন্যান্য শিক্ষকৰ সৈতে কৰা আলোচনা
- (ঘ) শ্ৰেণীকোঠাৰ ভিতৰত আৰু বাহিৰত ছাত্র-ছাত্রীয়ে দেখুওৱা আচৰণ
- (ঙ) মান নিৰূপণ কৰিবলৈ অক্ষম

ঘাই মাপকাঠি	বিবৰক (Descriptor)		
	স্তৰ ১	স্তৰ ২	স্তৰ ৩
শিক্ষকৰ শিক্ষার্থীক বুজি পোৱা	ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল যেনেকুৱা সামাজিক সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক পটভূমিৰ পৰা আহিছে তাৰ বিষয়ে শিক্ষকসকল অৱগত আৰু শিক্ষার্থীসকলৰ ঘৰুৱা পৰিস্থিতি আৰু শিকনৰ স্তৰ সম্পৰ্কে তেওঁলোক জ্ঞাত।	শিক্ষকসকলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক পটভূমি আৰু শিকন প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে বুজি পায় আৰু শিক্ষকসকলে সহ শিক্ষক, অভিভাৱক আৰু সমাজৰ লগত ভাব বিনিময় কৰি আৰু শ্ৰেণীকোঠাৰ অভিজ্ঞতাৰ পৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিকন প্ৰয়োজনীয়তাৰ বুজ ল'বলৈ চেষ্টা কৰা	শিক্ষকে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পাৰদৰ্শিতাৰ বিষয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু অভিভাৱকৰ পৰা প্ৰণালীবদ্ধভাৱে প্ৰতিপুষ্টি (feedback) বিচাৰে, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ ব্যক্তিগত প্ৰয়োজনীয়তা, শিকনৰ দক্ষতা আৰু সামৰ্থ্যৰ বুজ লয়।
শিক্ষকৰ বিষয় আৰু শিক্ষাদান বিধিৰ জ্ঞান	শিক্ষকে কিছুমান ধাৰণা নিজে ভালদৰে বুজি নোপোৱা বাবে মাজে সময়ে শিক্ষা কাৰ্যত জটিলতা অনুভৱ কৰে; শিক্ষকসকলে বিষয়জ্ঞান আৰু শিক্ষা দান কৌশল উন্নত কৰিবলৈ সীমিত প্ৰচেষ্টা কৰে।	শিক্ষকসকলে সংশ্লিষ্ট বিষয়ৰ কিছুমান জটিল ধাৰণা বুজাওঁতে অসুবিধাৰ সন্মুখীন হয়; শিক্ষকসকলৰ সঠিক শিক্ষাৰ দানৰ কৌশলৰ অভাৱ, প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যক্ৰমৰ সহায়ত তেওঁলোকে নিজৰ বিষয় জ্ঞান আৰু শিক্ষা দান কৌশল উন্নত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে, শিক্ষকে শিক্ষণীয় বিষয়ৰ আলোচনা চক্ৰ, প্ৰশিক্ষণ প্ৰণালী আদিত যোগ দিয়ে।	শিক্ষকসকলৰ বিষয়জ্ঞান আৰু শিক্ষা বিজ্ঞানৰ কৌশলৰ ওপৰত দক্ষতা থকা বাবে কাচিহে তেওঁলোক শ্ৰেণীকোঠাত পাঠদানৰ সময়ত জটিলতাৰ সন্মুখীন হয়। তেওঁলোকে নিজৰ জ্ঞান আৰু শিক্ষাদানৰ কৌশল উন্নত কৰিবলৈ নিজাববীয়া প্ৰচেষ্টাৰ লগতে প্ৰয়োজন মতে সহঃ শিক্ষকৰ সহায় লয়; বিদ্যালয়েও এই বিষয়ত উন্নতিকৰণৰ বাবে সহায়ৰ হাত আগবঢ়ায়।

ঘাই মাপকাঠি	বিবৰক (Descriptor)		
	স্তৰ ১	স্তৰ ২	স্তৰ ৩
শিকনৰ বাবে পৰিকল্পনা	শিক্ষকসকলে পাঠ্যপুথিত থকা ধৰণেৰে পাঠ পঢ়ায়। পাঠ্যক্রম শেষ কৰাৰ ওপৰত নজৰ ৰাখে, তেওঁলোক পঢ়াবলগীয়া বিষয় সম্পৰ্কে আৰু শিক্ষাদানত শিক্ষণ-শিকনৰ সামগ্ৰীৰ ব্যৱহাৰৰ বিষয়ে জ্ঞাত।	শিক্ষকসকলে শিকন আৰু মান নিৰূপণৰ কৌশল আৰু ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰীৰ বিস্তৃত পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰে আৰু দিনপঞ্জীত লিপিবদ্ধ কৰি ৰাখে। স্থানীয় সমল ব্যৱহাৰ কৰি অতিৰিক্ত শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰে।	শিক্ষার্থীৰ বিভিন্ন শিকন প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিবলৈ প্ৰতিজন শিক্ষকে পাঠৰ পৰিকল্পনা কৰাৰ আৰু শিক্ষণক শিক্ষার্থীকেন্দ্ৰিক কৰি তোলাৰ এটা পৰিৱেশ বিদ্যালয়ত আছে। শিক্ষকে সঠিকভাৱে শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰী ব্যৱহাৰ কৰে; শিক্ষণ শিকনক আনুসংগিক পটভূমি আৰু পৰিৱেশৰ সৈতে জড়িত কৰে; তেওঁ পৰ্যবেক্ষণ, আৱিষ্কাৰ, পৰ্যালোচনা, জটিল প্ৰতিফলন-সমস্যা সমাধান আৰু পুংখানুপুংখ অন্বেষণ ইত্যাদিৰ সঠিক পৰিকল্পনা কৰে আৰু ইয়াৰ পৰা শিক্ষণ ফলপ্ৰসূ কৰিবলৈ উপায় অৱলম্বন কৰে।
সুচল শিকন পৰিৱেশ	শিক্ষকসকলে শিক্ষার্থীকলক নাম ধৰি সম্বোধন কৰে। শিক্ষণ শিকনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ন্যূনতম সম্পদসমূহ উপলব্ধ কৰে।	শিক্ষকসকলে সকলো শিক্ষার্থীক আশ্বস্ত কৰি লয় আৰু শ্ৰেণীকোঠাৰ কাৰ্যাৱলীত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ। অনুপ্ৰাণিত কৰে; তেওঁ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কাৰণে দলবদ্ধ কাম কাজৰ পৰিকল্পনা তথা আয়োজন কৰে আৰু শিক্ষার্থীৰ কাম আৰু চাৰ্ট (chart) ইত্যাদি বেৰত আঁৰি থয়। শিক্ষণ শিকন সামগ্ৰীবোৰ সকলোৰে বাবে উপলব্ধ হয়।	শিক্ষকসকলে শ্ৰেণীকোঠাত এটা সুচল আৰু পাৰস্পৰিক বাৰ্তালাপৰ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰে, সহপাঠীৰ পৰা শিক্ষণ আৰু পৰস্পৰৰ মাজত বাৰ্তালাপক উৎসাহিত কৰে, মনৰ ভাব প্ৰকাশৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে। সকলো শিক্ষার্থীৰে মতামতক শলাগি বিভিন্ন ধাৰণা সম্পৰ্কে মত বিনিময় কৰিবলৈ আৰু প্ৰশ্ন সুধিবলৈ উৎসাহিত কৰে।

ঘাই মাপকাঠি	বিবৰক (Descriptor)		
	স্তৰ ১	স্তৰ ২	স্তৰ ৩
শি ৭-শিকন প্ৰত্ৰিয়া	শিক্ষকে শ্ৰেণীকোঠাত পঢ়ুৱাবলৈ কেৱল পাঠ্যপুথি আৰু ব্লেকব'ৰ্ড ব্যৱহাৰ কৰে; মাজে সময়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ব্লেকব'ৰ্ডৰ পৰা টুকি ল'বলৈ দিয়ে; সময়ে সময়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শ্ৰেণী-কৰ্ম আৰু গৃহ-কৰ্ম কৰিবলৈ দিয়ে।	ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আলোচনাত অংশগ্ৰহণ কৰোৱাবলৈ শিক্ষকে বিভিন্ন ধৰণৰ সহায়ক আহিলা ব্যৱহাৰ কৰে; বিভিন্ন ধাৰণাৰ জ্ঞান দিবলৈ শ্ৰেণীকোঠাত পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰিও দেখুৱায়; যিবিলাক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক অতিৰিক্ত সহায়ৰ প্ৰয়োজন, তেওঁলোকৰ বাবে বিশেষ প্ৰচেষ্টা হাতত লয়; গৃহ-কৰ্ম পৰীক্ষা কৰে আৰু সঠিক প্ৰতিপুষ্টি প্ৰদান কৰে।	শিক্ষকে অনুসন্ধান, পুংখানুপুংখ অন্বেষণ, আৱিষ্কাৰ, পৰীক্ষণ, সহ শিকনৰ জৰিয়তে স্বঃ শিকনৰ সুবিধা কৰি দিয়ে; ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে শ্ৰেণী কোঠাৰ আলোচনা-বিলোচনাত অংশগ্ৰহণ কৰাটো নিশ্চিত কৰে; প্ৰয়োজন সাপেক্ষে শিক্ষাৰ্থীৰ দ্বাৰা শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাই লয়।
শ্ৰেণী কোঠা পৰিচালনা	শিক্ষকসকলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ব্লেকব'ৰ্ডৰ ফালে মুখ কৰি শাৰী পাতি বহিবলৈ দি শ্ৰেণীকোঠা পৰিচালনা কৰে; এটা নিৰ্দিষ্ট ঠাইৰ পৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নিৰ্দেশনা দিয়ে; ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মাত্ৰ শুনি থাকে; ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নীৰৱে থাকিবলৈ দি শ্ৰেণীকোঠাৰ নিয়ম-শৃংখলা বজাই ৰাখে।	শিক্ষকে বিশেষভাৱে সক্ষম ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি শ্ৰেণীকোঠাৰ ভিতৰে বাহিৰে বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ আয়োজন কৰিবলৈ ঠাইৰ সুব্যৱস্থা কৰি লয়; ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শিষ্টাচাৰী আৰু নিয়মানুবৰ্তী হোৱাত উৎসাহিত কৰে; শ্ৰেণীকোঠা পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে শিক্ষকে ঠিক কৰি দিয়া নিয়মসমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মানি চলে।	ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষকসকলে সমূহীয়াভাৱে শ্ৰেণীকোঠা পৰিচালনাৰ নিয়মসমূহ নিৰ্ধাৰণ কৰে। শ্ৰেণীকোঠাত বহিবৰ বাবে কোনো ধৰা বন্ধা নিয়ম নাই। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে নিয়োজিত হৈ থকা কাম-কাজত সুবিধা হোৱাকৈ আসন লয়; ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে স্ব-নিয়মানুবৰ্তীতা অৱলম্বন কৰে আৰু সামূহিকভাৱে প্ৰৱৰ্তন কৰা নীতি-নিয়মবোৰ মানি চলে।

ঘাই মাপকাঠি	বিবৰক (Descriptor)		
	স্তৰ ১	স্তৰ ২	স্তৰ ৩
শিক্ষার্থীৰ মানদণ্ড নিৰূপণ	শিক্ষকে উপযুক্ত নীতি মতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মানদণ্ড নিৰূপণ কৰে। সাধাৰণতে পৰীক্ষাসমূহ মুখস্থ বিদ্যাৰ যোগেদি আৰু পাঠ্যপুথিৰ অনুশীলনী আৰু বিষয়বস্তুৰ পৰা আহৰণ কৰা তথ্যগত জ্ঞানৰ মানদণ্ড নিৰূপণ কৰিবলৈ পতা হয়। খতিয়ান পত্ৰৰ জৰিয়তে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সফলতাৰ বিষয়ে অভিভাৱকক অৱগত কৰোৱা হয়।	শিক্ষকসকলে নিৰ্ধাৰিত বিধি মতে কলা, স্বাস্থ্য আৰু শাৰীৰিক শিক্ষাকে ধৰি বিদ্যায়তনিক সকলো দিশৰ মান নিৰূপণ কৰিবলৈ বিভিন্ন ধৰণৰ কাৰ্যকলাপৰ ব্যৱহাৰ কৰে; শিক্ষকে অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান পত্ৰত উন্নতিৰ দিশসমূহ উনুকিয়াই প্ৰতিপুষ্টি প্ৰদান কৰে। শিক্ষকসকলে নিয়মিতভাৱে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অগ্ৰগতিৰ বিষয়ে অভিভাৱকক অৱগত কৰায়।	শিক্ষকে মান নিৰূপণ প্ৰক্ৰিয়াক শিক্ষণ শিকন প্ৰক্ৰিয়াৰ ওতঃপ্ৰোত অংশ বুলি ভাবে, শিক্ষার্থীৰ পূৰ্বৰ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান পর্যালোচনা কৰে আৰু তাক বৰ্তমানৰ অগ্ৰগতিৰ স্তৰৰ লগত মিলাই চায়; অবিৰত ভাৱে মান নিৰ্ধাৰণ কৰে আৰু অগ্ৰগতি আৰু সাফল্যৰ প্ৰতিপুষ্টি প্ৰদান কৰে; ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক গুণাগুণসমূহৰ লগত অন্যান্য বিদ্যায়তনিক দিশৰ পদ্ধতিগতভাৱে মান নিৰূপণ কৰে আৰু উৎকৰ্ষ সাধনৰ ব্যৱস্থা লয়; মান নিৰূপণৰ পৰা অভিজ্ঞতাৰ সহায়ত পোৱা পাঠ্যপুথি শিক্ষণ-শিকন উন্নত কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰে।
শিক্ষণ শিকন সামগ্ৰীৰ ব্যৱহাৰ	শিক্ষকে শ্ৰেণীকোঠাত পঢ়ুৱাবলৈ প্ৰধানকৈ পাঠ্যপুথি ব্যৱহাৰ কৰে; অন্য শিক্ষণ শিকন সামগ্ৰী কেতিয়াবাহে কোনো পৰিকল্পনা নোহোৱাকৈ ব্যৱহাৰ কৰে।	শিক্ষকে পাঠ্যপুথিৰ বাহিৰেও অন্য সম্পদ, যেনে- প্ৰসংগ পুথি, চাৰ্ট, নক্সা, মডেল, ডিজিটেল শিকনৰ সামগ্ৰীৰ টোপোলা (kit) স্থানীয় সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰে; বিজ্ঞান, গণিত আৰু ভাষা পৰীক্ষাগাৰ আদি প্ৰয়োজন সাপেক্ষে ব্যৱহাৰ কৰে। বিদ্যালয়ে সমলৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰি সেইবোৰ শিক্ষকসকলে যেতিয়াই বিচাৰে তেতিয়াই পোৱাকৈ ৰাখে।	শিক্ষকে শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰীৰ ৰাজহুৱা সমল, তথা প্ৰযুক্তি সহায়ক সামগ্ৰী, বিজ্ঞানাগাৰ, গ্ৰন্থাগাৰ ইত্যাদিৰ সঠিক সমাহাৰ পাঠত ঘটায়। বিদ্যালয়ে অন্য বিদ্যালয়ৰ লগত সম্পদৰ ভাগ বিতৰণৰ বাবে যোগাযোগৰ ব্যৱস্থা লয়।

ঘাই মাপকাঠি	বিবৰক (Descriptor)		
	স্তৰ ১	স্তৰ ২	স্তৰ ৩
শিক্ষকৰ নিজৰ শিক্ষণ শিকন অনুশীলনৰ অৱলোকন	শিক্ষকসকলে মাজে সময়ে তেওঁলোকৰ নিজৰ শিক্ষণ-শিকন অনুশীলন আৰু শিক্ষার্থীৰ অগ্রগতিৰ বিষয়ে চিন্তা কৰে।	শিক্ষকসকলে নিয়মীয়াকৈ তেওঁলোকৰ শিক্ষণ-শিকন অনুশীলনৰ বিষয়ে চিন্তা কৰে আৰু তাক নথিভুক্ত কৰি ৰাখে। তেওঁলোকে পাঠ পৰিকল্পনা, শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়াৰ ত্ৰিাশীলতাৰ ওপৰত পুনৰ চিন্তাচৰ্চা কৰে আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে উন্নতিৰ বাবে প্ৰচেষ্টা হাতত লয়।	ফলাফলৰ ভিত্তিত, শিক্ষকসকলে, ব্যক্তিগতভাৱে আৰু সামূহিকভাৱে, পৰিকল্পনা কৰা মতে শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়া সার্থক হৈছে নে নাই সেই কথা পুনৰ বিচাৰ কৰে আৰু দুয়োটাৰে মাজত থকা ব্যৱধান বিচাৰি উলিয়ায়; অৱলোকনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বিকল্প শিক্ষণ অভিজ্ঞতা প্ৰদানৰ পৰিকল্পনা কৰে।

প্ৰমাণৰ উৎসসমূহ

প্ৰাসংগিক প্ৰমাণ

(সাধাৰণ মান/
নিৰ্দেশনা/পঞ্জীয়ন
চৰকাৰী আদেশ)

- SSA Framework for Implementation Chapter -IV (pp 55-82)
(http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SSA-Frame-work.pdf)
- NCF-2005 Chapter-II (pp 12-34), Chapter -III (pp 35-77) and Chapter -IV (pp 78-100)
(<http://www.ncert.nic.in/rightside/links/pdf/framework/english/nf2005.pdf>)
- RTE Act-2009 Chapter -IV (clause 24 at p.8), Chapter-V (clause 29 at p.9)
(<http://ssa.nic.in/rte-docs/free%20and%20compulsory.pdf>)
- Learning Indicators for Elementary and Secondary for all subjects developed by NCERT
(http://www.ncert.nic.in/departments/nie/dee/publication/pdf/LI_Final_Copy_Revised_29.12.14.pdf)
- ADEPTs (Advancement of Educational Performance through Teacher Support : An MHRD 3- UNICEF Initiative)
(<http://prayatna.typepad.com/files/adepts.pdf>)
- PINDICS (Performance Indicators for Elementary School Teacher), NCERT (2013)
(http://www.ncert.nic.in/pdf_files/PINDICS.pdf)
- Teachers Manual Formative Assessment (Science), CBSE (2010) (p. vii)
([http://www.cbse.nic.in/cce/cce-manual/CBSE-FA-Class-IX%20\(Science\)%20Final.pdf](http://www.cbse.nic.in/cce/cce-manual/CBSE-FA-Class-IX%20(Science)%20Final.pdf))

বিদ্যালয়ত

সহজলভ্য সহায়ক
প্ৰমাণ

- বিদ্যালয়ে প্ৰস্তুত কৰা আৰু মজুত বখা শিক্ষার্থীৰ সবিশেষ বিৱৰণি
- শিক্ষক শিক্ষার্থীৰ ঘৰলৈ শিক্ষক যোৱাৰ খতিয়ান
- শিক্ষকে অংশগ্ৰহণ কৰা চাৰিকালীন প্ৰশিক্ষণ, আলোচনা, শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰী প্ৰস্তুতিৰ কৰ্মশালাৰ খতিয়ান।
- পাঠ পৰিকল্পনা আৰু শিক্ষণ পৰিকল্পনা (যদি আছে)
- বিদ্যালয়ে ক্ৰয় কৰা আলোচনী/পত্ৰিকাৰ তালিকা
- শিক্ষকে পোৱা/ প্ৰস্তুত কৰা শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰীৰ তালিকা
- প্ৰকল্প পৰীক্ষণ কৰিবলৈ দিয়া বিদ্যায়তনিক কাম, ক্ষেত্ৰ ভ্ৰমণৰ প্ৰতিবেদনৰ নমুনা
- শিক্ষার্থীৰ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান/ ক্ৰমবৰ্ধনশীল খতিয়ান
- মান নিৰূপণৰ খতিয়ান, নম্বৰ/ গ্ৰেডৰ উল্লেখ থকা অবিৰত সামগ্ৰিক মূল্যায়নৰ পঞ্জী
- শিক্ষকৰ আলোচনা চক্ৰ/ কৰ্মশালা ইত্যাদিলৈ বৰঙণি
- শিকন সমল, যেনে- উৎস পুথি (resource) আৰু অন্য আৰ্হিস্বৰূপ আহিলাৰ সংগ্ৰহ।
- বিদ্যালয়ে স্থানীয় কোনো ব্যক্তি, শিল্পীৰ পৰা পোৱা সেৱাৰ তথ্য
- শিক্ষার্থীৰ উপস্থিতিৰ খতিয়ান
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ গৃহকাৰ্য, শ্ৰেণীকাৰ্য, প্ৰশ্নকাকতৰ নমুনা,
- শিক্ষা শিকনৰ ওপৰত বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বী, কেন্দ্ৰ সমল সমন্বয়ক (CRC), খণ্ড সমল সমন্বয়ক (BRC) বা আন কোনো নিৰীক্ষকে দিয়া পৰামৰ্শৰ তথ্য।

বিদ্যালয়ে সৃষ্টি
কৰিবলগীয়া
প্ৰমাণ

বিদ্যালয়ে তলত দিয়া আহিলা/ পদ্ধতিৰ জৰিয়তে প্ৰমাণ সৃষ্টি কৰিব পাৰে —

- শিক্ষকে প্ৰস্তুত কৰা পাঠ পৰিকল্পনা আৰু তেওঁলোকৰ শ্ৰেণীকোঠাৰ কাৰ্য-কলাপৰ বিষয়ে বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বীয়ে কৰা নিৰীক্ষণৰ তথ্য
- শিক্ষণ শিকন প্ৰক্ৰিয়াৰ বাবে অভিভাৱক আৰু শিক্ষাৰ্থীৰ লগত কৰা মত বিনিময়
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত বিদ্যালয়ৰ মুৰব্বীৰ ভাব বিনিময়ৰ তথ্য

উদ্ভাৱন

Innovation(s)

সঁহাৰি আধাৰক (Response Matrix)

শিক্ষণ-শিকন আৰু মানদণ্ড নিৰূপণ

যাই মাপকাঠি	স্তৰ-১	স্তৰ-২	স্তৰ-৩
শিক্ষকসকলে শিকাৰণক কিমান বুজি পাইছে			
বিষয় আৰু শিক্ষণ বিষয়ৰ ওপৰত শিক্ষকৰ জ্ঞান			
শিক্ষণৰ পৰিকল্পনা			
শিকন পৰিৱেশ সুচলকৰণ			
শিক্ষণ-শিকন প্ৰক্ৰিয়া			
শ্ৰেণীকোঠা পৰিচালনা			
শিকাৰণৰ মানদণ্ড নিৰূপণ			
শিক্ষণ-শিকন সমলৰ সদ-উপযোগ			
শিক্ষকৰ নিজৰ শিক্ষণ-শিকন আভাসৰ ওপৰত চিন্তা চৰ্চা			

ঘাই মাপকাঠি	স্তৰ	উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰ/সীমা	উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰৰ অগ্রাধিকাৰ			প্ৰস্তাৱিত কাম	সময় সীমা সঠিক বছৰত (✓) চিন দিয়া		
			নিঃ	মঃ	উঃ		ব-১	ব-২	ব-৩
শ্ৰেণীকোঠা পৰিচালনা									
শিকাৰুৰ মানদণ্ড নিৰ্ধাৰণ									
শিক্ষণ-শিকন সমলৰ ব্যৱহাৰ									
শিক্ষকৰ নিজৰ শিক্ষণ-শিকন অভ্যাসৰ ওপৰত চিন্তা চৰ্চা									

নিঃ - নিম্ন, মঃ - মধ্য, উঃ- উচ্চ   ব-১ = বছৰ-১   ব-২ = বছৰ-২, ব-৩ = বছৰ-৩